DVIE NAUKE

: NAŠEGA GOSPODINA ISUSA KRISTA :
NA SVITLU SLOBODNOG RAZMATRANJA.

:: NAPISAO: ::
PAVAO KULUNDŽIĆ.

S dopuštenjem kalačkog Nadbiskupa.

SUBOTICA-SZABADKA
TISKOM I NAKLADOM TISKARNE ZADRUGE.
1908.

Nihil obstat.

Dusnok, die 4. Maji 1908.

Elias Kuluncsich m. p.
censor.

nr. 2167.

Imprimatur.

Coloczae, die 5. Maji 1908.

Julius m. p.
archiepiscopus.

Pridgovor.

Ako je čovik nadmašio živinu umom svojim, ako mišljenje, znanje i nauka svidoče, da čovik ima duševnih sila, da čovik ima dušu; onda nauka Isusova otvoreno svidoči njegovu neizmirnu mudrost, svidoči njegovo božanstvo.

Krasna su čudesa Isusova, neizmirna je uztrpljivost njegova, svemoguća je njegova smrt i uskrsnuće njegovo: kod njegovog križa su se pokajali njegovi okorjeli protivnici, bijuć se u prsa govorili su: ovo je zaista sin božiji. Grozna smrt Isusova je otvorila grobove, ustajali su mrtvi; uskrsnuće Isusovo je osramotilo protivnike i vira Isusova se širila.

Sunce Isus sa vrhunca križa mnogima je upalio svitlost milosti i oni su upoznali njegovo veličanstvo, razumili su duboku rič: „izvršeno je!" I blago onom, ko je blagovrimeno razumio, da je na križu izvršen zakon pravde, da smo mi po križu postali pravednima prid Bogom.

Ali na žalost danas mnogi čovik ne trpi križ, ne vidi na njemu Spasitelja. Nije

čudo. Ko se životom otugjio od križa, boji ga se, rad je da ga nema, mrzi ga, neće da ga vidi . . . ne vidi ga! On bi znamenja . . . On bi da njemu čini Bog čudesa. On bi da prid njim uskrsne Isus. On bi da se pod njim potrese zemlja, da se njemu otvori nebo . . . pa neće . . . i neće, da viruje. Pa gle čuda. Ne viruje u Boga i opet ga goni. Veli nema Boga i oružava se proti Bogu . . . Kažu ovo su vrimena bez Boga . . . Nije tako. S Bogom se zabavljaju i oni koji ga štuju, i oni što ga gone, što bi želili da ga nije . . . Čovče Bog je u duši tvojoj. Želiš li Boga odbaciti od sebe, moraš izčupati srce svoje, moraš odbacit pamet svoju.

Ali zablugjen čovik bi silom da ušutka svoju savist, da se okani Boga, da se okani vire. I proti Bogu traži pomoći u svitu. Motri nebo puno zvizdama, motri po zemlji, motri po sebi, nebi li se mogo otrest Boga? . . . Pa što se dalje osića od Boga ono se većma boji Boga. On traži nauke, da ga oslobodi jarma i tereta vire, te štrašne zamisli: Bog. A kad u toj nemiloj borbi sustanut pane i podigne umorne oči na križ, što mu se u duši prikazuje, otud mu progovara blagi Isus: moj je jaram mio, moj je teret lahak!

Nemirna dušo! Pobunjeni čovče, tražiš nauke, tražiš mir duši svojoj? Ne viruješ svećeniku? Ne igju ti u glavu čudesa! Ti ne

znaš, da čitas na križu božanstvene nauke?! Možebit. Virujem ti. Tu su prikrivena otajstva. A ti uzmi otvorene nauke Isusove. Uzmi nauke njegove, što ne govore o čudesima, što ne zbore o tajnama; već o najotvorenijoj nuždi tvojoj. Ti patiš i na tilu i na duši. Zašto nebi poslušo jednu il drugu nauku. Pa kad već toliko mnogo slušaš od današnjih naučenjaka, zašto nebi poslušo Isusa, da vidiš nije li on i za nas i za danas govorio?!

Nauka Isusova o pravom prijatelju i o sinu rasipniku nije tajna nikaka. Tu nema govora o čudesima. To su dvi slike za i najprostijeg čovika, da čita na njima danas to, što su čitali ljudi u njima prija skoro 2000 godina i što će čitati i posli 10.000 godina.

Kada Isusovu nauku o Samarjaninu i Rasipinku čitam: uvik mi se duša razigrava i ja u njima najčistije gledam ljubav i neizmirnu mudrost božansku. Da nije starih proroka i ispunjenih njevih proročanstva u Isusu, da nije čudesa i proročanstva Isusovih, da nije uskrsnuća Isusovog: čini mi se, da bi mi posve dosta bilo proniknuti u dubljinu nauke o milosrdnom Samarjanimu i o sinu rasipniku, da uzkliknem sa svetim Tomom: ti si Bog moj!

U ovom osvidočenju želim staviti prida te draga dušo kršćanska ove dvie nauke Isusove.

Priča o samarjaninu.

Evangj. Luk. X. 25—37.

„I gle ustade, neki zakonoznanac i kušajući njega (Isusa) reče: Meštre, šta mi je činiti, da zadobijem život vičnji? A On mu reče: u zakonu šta je pisano? Kako čitaš? Onaj odgovarajuć reče: Ljubi gospodina Boga svoga od sveg srca tvoga, svom dušom tvojom, svim silama tvojima i po svoj pameti tvojoj: a iskrnjega svoga, kao sebe samoga. Reče mu Isus: pravo si odgovorio, to čini, pa ćeš živiti. Zakonik pako, da se opravda, reče Isusu: A ko je moj iskrnji?

Prihvativši Isus reče mu:

Neki čovik silazio iz Jeruzolima u Jericho i naidje na hajduke, koji ga opustiše, izubijaše i polumrtva ostaviše. Dogodi se da je istim putem naišo pop, koji ga je vidio i prošo, takogjer i levita (popovski učenik) kad je dospio do tog mista pogledo ga je i prošo. — Neki Samarjanin pako putujući naidje uz njega i kad ga vidi, gane u srcu svome i približi se k' njemu, te mu uveže rane, pokle je nalio u nji ulja i vina; i položio ga na svoje kljuse, priveze ga u gostionu i postara se za njeg. Drugi dan donese dva dinara, dade ji gostioničaru i reče: Imaj brige na njega, štogod više potrošio bu-

deš na njega, ja ću, kad se vratim, tebi to ispraviti . . .

Šta veliš od ovih trojice ko je bio bližnji onomu, što je pao ruku razbojničkih? A on reče: onaj što je činio milosrdja šnjim. Reče mu Isus: Idji i tako čini!"

Ovo su riči napisane u evangjelju sv. Luke, kojem mistu sv. pisma se divi svaka pamet kada pažljivo čita i razabire. Nije tu govora o vrhunaravnim pitanjima. Tu je govor o čoviku, o srcu čovika; tu se daje savit u zemaljskoj, u naravnoj potribi, koji savit izvršen umiruje savist čovika, napunjuje radosti srce već ovde na zemlji, a otvara put za vrhunaravni život, vodi nas Bogu.

*

U ono vrime kada je Isus podabrao svoje apostole izmedju stalnijih učenika, kada je o najozbiljnijim i najdubljim tajnama govorio, megju slušaocima se nagje i neki pismoznanac, koji je držao o sebi, da i zakone poznaje, i opet nije mogao da dovoljno razumi Isusa, usudi se pristupiti Isusu naučitelju i reče mu: Meštre šta mi je činiti, da se spasim? Kano da je htio reći: visoku tvoju nauku ne svaćam o sv. Trojstvu što govoriš, reci ti meni ono, što se nas tiče: kako da se spasim? I odgovori mu Isus ričima iz njega izazvanima: ljubi Boga vrhu svega, a iskrnjega kao sebe samoga.

Čini mi se da ovih pismoznanaca ima vazda na svitu; radoznala i vazda nezadovoljna narav naša uvik naginje; da se dužnosti lišava, a prednosti što više nabavlja. Pa nije čudo ako i u našem viku nezadovoljnici što više dižu glas svoj, da nebi ostali kao onaj što je u pustinji jadikovao . . . Koga boli mora da se tuži, ko nema, mora da traži. I sam božanstveni naučitelj, kad ga je svitina u slavlju pratila, nije se smutio na dreki slipca iz Jericha, već ga primetio, stupio je njemu i pomogao ga.

Jest, ni najmanje se ne smućivam kada se siroma čovik tuži, kada bolestan lika, kada žedan pića, gladan kruha traži, kada radnik rada ište, kada gradjanin pravo zahtiva. Ja se ne čudim tome, ako se radnici slažu i prisiljavaju radnje-davaoce da jim veću plaću daju: to je bogodano pravo čovika. Ta to su rabili i kadgod narodi. U cehove složeni majstori su i nekda udarali svojoj robi cinu. Sad se trgovci slažu pa ne dadu za hranu što gazde ištu; sad se gazde slažu pa ne dadu pošto baš trgovac hoće. U zemljoradnji, kada nije žurna radnja gazde pobijaju cinu, kad je žurna i mnoga radnja radnici dižu cinu svoje radnje. Biva li ova sloga megju radnicima svisnija, očitija: to pokazuje napridak i usavršivanje našeg društvenog života: tome se ja radujem. Pa kad se naši radnici

socialistima nazivaju i to je lipo: nazivaju se ričom uzetom iz latinskog, crkvenog jezika, kojom hoće da reknu da su udruženi. Udruženo radničtvo će uvik imat više ugleda više upliva, nego pojedini čovik, osobito siroma čovik.

Sve je ovo lipo, sve je ovo uzvišeno. Samo jedno mi ne igje u glavu. Zašto da ti naši radnici udruženi nemogu ostat srcem, dušom ono što su bili posebice. Zašto da se traži od njih da se oni odreknu Boga, odreknu vire svoje.

Nepretelji jedinospasonosne vire trpaju ljudima u glavu, da jim crkva, da jim svećenici praznim stvarima dosadjivaju, vele nama triba život, daj nam načina da se spasimo!

Ovo su novo-vijeki pismoznanci i zakonici. I njima odgovara Isus već prija 1900 godina kada veli: ljubi iskrnjega svoga kao sebe samoga . . . Ljubi bližnjega svoga, ne većma, nego kao sebe samoga . . . Ako te bližnji siluje, da ti njemu više činiš, nego sebi, nisi dužan. Imaš pravo želiti da pravedno diliš korist radnje zajedničke. Kada jedan brat daje zemlju, drugi novce, treći radnju: triba da pravedno dile plod zajedničkog rada. No al ovo nije nikaka novotaria, koja bi smila zavesti pameti naše.

Ta i dosad je bilo razdiobe. Jedan sta-

rac, jedna udovica, jedan bogataš koji imadu zemalja nemogu raditi, izdadu svoju zemlju pod zakup. Zakupnik nemože sam uraditi najima radnika sebi u pomoć. S' o te jedne zemlje daklem živi gazda (posjednik), arendaš i radnici. No al ta ista zemlja je dužna još i državi i općini sa porciom i domestikom. Daklem prihod te jedne tè iste zemlje idje na 5 strana; da ne govorimo o škuli, o crkvi i drugim nametima na zemlju. Daklem draga braćo razdiobe je uvik bilo. Ali uvik jednako nije bilo ni državi, ni gazdama, ni radnicima ni novčanim ljudima. Svaki ima pravo otimat se i svoju snagu povećavati. Samo jedno je nepametno: to naime želiti da budemo svi jednaki. Zašto je to nepametno? Zato jer čovik nemož bit žena, a žena nemož bit čovik, dite nije dida a dida nije dite. Veleum će se otet bedastome, a bedasti će podleći umnijemu. Podilimo danas podjednako svu zemlju, sutra će ju polak svita prodat a druga polovina će kupiti. Ili taku zemlju koju nije slobodno prodati mnogi nebi ni primio.

Niki siroti udruženi sanjaju o tom, da država rukovodi sve i upravlja s nama. Pa ko je ta država? Neznate li, da na kormilu države stoje dosta put, propali ljudi, koji nisu bili vridni sa svojim upravljati: pa će oni upravljati sa nama svima?! Ti siroti zaborav-

ljalju šta je reko naš narod: ortačkome konju odrta legja! Al i povist pokazuje da su države mnogo put bankrotirale, i kolika srića što svit nije ovisio od tih država. Država može pridnjačit, može nadzirat, pravdu diliti, ali država svit nemože bit. Što se u povisti i posvidočilo.

Ništa drugo ne traži nauka Isusova samo da se držimo pravde. Pravda će nas spasiti.

Zakonik se ovim ričima smeo. Ta on nije mislio da je tako otvorena tako uočna nauka Isusova za život i da se nebi pokazao maloznalim i da bi na svaki način nadmudrio Isusa, zapeti će u riči Spasitelja te veli: ali ko je moj iskrnji? . . . Pun zadovoljstva pomisli da je sad pogodio. Ovo je pitanje na koje neće moći odgovoriti a da ne uvridi ovoga ili onoga. Zakonik je načuo da Isus cio svit ljubi da mu je svaki čovik bližnji, a oni mrze samarjanina i poganina, koji nisu dostojni da budu bližnji odabranome narodu božijemu . . . Zakonik je mislio kako može Jehovu štovati onaj koji ljubi njegova nepretelja? Zakonik je sudio: Isus se mora sad ogrišit o zakon Mojsin, o crkvu jeruzolimsku, koja je jedino prava crkva Jehovina. Oni, kad su Žudije, oni su Jehovini; uz njih je pravda!? Kolika li je to bila zaslipljenost jednog naroda . . . No al nije li sličnih slučajeva i u našem životu. Da šta je to kad se držimo

crkve, molitve i prošiuna, a dan gubimo uz karte, u mijani; kad ogovaramo, krademo, varamo, srdimo se, gizdamo se vrhu svoje snage na štetu kuće i roditelja?

Kada čitam ovaka mista u svetom pismu, gdi gledam strašnu mržnju žudinsku prema poganinu i samaritancu, dosta put se povedem, da osugjujem tu nepravdu, ali moram se žacnit i pripoznat, da nisu oni bili gori nimalo od mnogih nas. Koliko je naše braće što mrzi oca, nemož da sgleda brata rogjenoga, ne trpi sina, nemož podnet snaju. Pa zašto?! Zašto!? Pitajte žudije zašto su se srdili na samaritance. Gornje pokrajine žudinske bile su loše sriće. Mnogo su ji harali nepretelji, i nemilim jarmom pritiskali, narod istiran iz pameti posto ruglo prid rogjenim bratom svojim; srićniji brat mislio, da i preziranjem Bogu ugadja. Ali kada se pritisnut Izrael osvisti, prene se u radu, u trgovini i uredi kuću svoju: počme se takmiti sa Judeom pravilno i nepravilno, preziranje ovih pritvori se u mržnju. Oni su mislili da, jer se samaritanci više klanjaju krivim bogovima nego oni, to njima daje pravo mrziti brata svoga. Eto vam krivoga pravdanja. Još i na Boga se poziva, kano da će Bog pokrivat čiji grih. Neće. Nikad neće.

Nemoj brate, nemoj sestro ni kušat pravdat grih. Grih nije opravdan grihom iskrnjega

našega, nije opravdan lošom naravi našom, najmanje je opravdan ludim govorom: šta ću kad me je Bog tako stvorio. Tražimo pravdu, ali ju razdilimo od grija. Dakako svako na svoj način. Dilimo se s bratom pravo podjednako, ali izbigavajmo preziranje isto tako kao i navidnost. Otac neka vlada nad obiteljom, ali joj harambaša ne smije biti, niti smi rasipat kuću i kruh ukućana. Svekrva neka bude glava kuće, ali bez spletke i grija, triba da je ona apoštol mira megju čeljadima njezinima. Sinovi snaje neka uživaju dobrobit cile kuće, ali moraju bit poslušni i radeni jer drugačije se kuća nemože uzdržati. Poslodavaoci neka traže radnju i ugled svoj od radnika, ali neka ne žali nahraniti i naplatiti. Radnik neka traži umireno rukovodenje u radnji i dostojnu nagradu, ali ne smije zabadava željeti nagradu ili čak štetu praviti posladavaocu.

Jer kao što Judine potomke nije spasilo to što su oni Avramove krvi sinovi, tako i nas neće spasiti samo ime nego dobra dila u ime pravde činjena. Ovako to pokazuje odgovor Isusov na ono pitanje: ko je moj bližnji?

Na ovo pitanje je Isus u jednoj priči odgovorio, koja nas uči da onom žudiji nije bio bližnji ni njegov svećenik, ni njegov levit, kad nema srca za njega; već mu je bližnji

onaj, koji ima srca za njega pa ma bio i samarjanin.

Teška nauka za pismoznanca, ali jasna, čista, otvorena. On sam je moro ispoviditi; ma mu jezik i nemože da izrekne, da je samarjanin iskrnji pravi, ali pripoznaje tužnim glasom, da je ono iskrnji koji je milosrdje činio . . . Daklem nije samo ono bližnji, skime se miluješ, maziš, ko ti je slučajno ugodnija lica, već i onaj, ko te mrzi ili koga možebit ti mrziš.

Ovo je nauka uzvišena, koju nije znao svatiti poganski svit, kojoj se danas opet ruga neko novomišljeničtvo. Stari pogani nisu znali svatiti: kako da neprijatelja ljubimo, neke anarkištične knjige, samo da kršćanluku zabavljaju čak i prijateljsku ljubav ogovaraju, neka knjiga, kada, kao enciklopedia, huli na kršćanluk i njen zakon o ljubavi veli: drugog van sebe ljubiti još ni jedno stvorenje nije moglo . . . O vi mudraci koji hoćete da zavodite narode . . . daklem vi ne znate ljubiti ni voliti . . . daklem od vas nijedan nije ljubio majku svoju, nije volio verenicu svoju?! Daklem vi ni jedan ne ljubite dite svoje ni druga svoga?! O ako je tako onda vas razumim, zašto vi ne žalite uzbunjivati sirotog radnika: ta vi ne ljubite ni svoju majku ni čedo vaše, vama nije sveta gruda, koja vas odhranila, ni jezik kojim vas je vaša majka

ljuljala: od kud da imate ljubavi za sirotog nepoznatog čovika?!

Pa se ta prevratna nauka prostire u ime učenosti. Jedni od tih nadriučenjaka govore, da i nema, nemože bit ljubavi prema iskrnjemu. A kad blagi kršćanluk — kao u primeru milosrdna samarjanina — pokaže dila ljubavi onda ti isti učenjaci govore, pa to nije nikako čudo, ta eno i živina ljubi: virno pseto odano je svome gosi, ta — vele oni — čovik i majmun to su braća rogjena . . . Eto kamo je došo čovik. Sramota mu biti čovikom hoće da bude živinom.

Ali ćovče ti više nemožeš bit živinom, jer reko je Isus: kad budnem uzvišen, sva ću podignit sa sobom. I od kako je samarjanin činio dobro sa žudijom postoji ljubav ne samo bližnjega već i nepretelja. Samarjanin je pokazo ne samo da ima ljubavi već joj i uvjete i načine tako značajno obiližio da nam s' oka sići nemogu.

Dok pop, dok levita nemaju srca za brata svoga, za virnika svoga i prolaze nuz njega stradaloga, kao, da ji se nebi ni ticalo, dotle samarjanin, kad opazi čovika nevoljnoga uzbudi se u srcu svome, jer on nit je od drveta niti od kamena, već je on krv od krvi čovičanske, koja kao zdrava krv osića ono, što se zbiva u čovičjoj krvi: to je čovičnost, to je humanizam, kada osićam za čo-

vika. Samaritanac je imao sućuti . . . Humanizam počima od Isusa.

Što je Samaritanac u srcu osićao za tim se i poveo, nije on mislio se, ni mudrovao: hoće li vidit kogod? šta će reći svit? Kao pošten čovik *iskreno* radi. Jest ništa prirodnije zamisliti nemožeš, nego da je samaritanac snišao sa kljuseta svoga, pristupio nevoljnom čoviku, da mu rane vida, da mu najpriču pomoć pruži. Bože moj! kud su zabacili neki ljudi pamet svoju, kada hule proti milosrgju; kano da se ovo kosi sa slobodom čovika, kano da ovo ponižuje čovika u samosvisti njegovoj . . . Ako ljubiš brata svoga budi mu iškren. Ako mu želiš pomoći nemoj ga gurat u ponor. Ako se ti želiš politikom poslužiti nemoj sludjivati čovika i otimati mu najlipše svetinje. Nemoj laskat slaboći čovičjoj, nego joj podaj ozbiljna lika.

Pa kad je vidio izubijana i ranjena čovika, razdrišuje svoju prtljagu, pa što je sebi poneo na put malo ulja i vina to razlije po ranama, da bol utiša i obustavi trovanje. Veže umotava teške rane, jer take rane vino i ulje na jedared zaciliti nemože. Ali kako će ostaviti nevoljna čovika u pustinji na samo? . . . Napregne se, obuhvati bližnjega svoga — ma i silom — digne ga na svoje kljuse i ode šnjim do gostione . . . Koli je dositna, koli je radena prava ljubav; ona nepoznaje teš-

koće, njoj je svašta slatko, samo ako je bližnjemu dobro. Njoj je svašta lahko, ako to prija iskrnjemu svomu. Gledaj brate i uči, da je ljubav iskrnjega višta i dilatna, ona je moguća.

Ali je prava ljubav čak i požrtvovna. Gledajte samo samarjanina. Potrošio je na bolesnika svoje vino i ulje, valda je i veze od svojih haljina pravio, pa eno kod gostioničara vadi i novac svoj; kano da sve daje što ima, jer veli: imaj brige na njeg i ja kad se vratim ispravit ću tvoje. Vidi moći ljubavi, ona pruža ruku da pomaže, daje novac da ublažuje stanje. Neće da ruši, da ubije; neće da otima već daje. Ko bi bio dostojniji daklem da liči rane našeg društvenog života od ove ljubavi? Pravda i ljubav kad se zagrle može se poroditi blagostanje.

Tu će reći nagojeni branitelji gladnoga radnika: mi ne tribamo ljubavi! Mi hoćemo sami da izvojujemo nama nadnicu i našu plaću. Mi smo u većini mi ćemo zapovidati. Možebit. Ali čujte braćo, šta se dogodilo u Lodzu. Tamo je mnogo majdana. Mnogo je novčanih ljudih. Ali je kudgod više sirotih radnika. Koncem godine 1906. smisle radnici da će silovat veću plaću. Na to se najveće gazde majdana dogovore, da će malo opočivat, obustave radnju i pošalju radnike kući. Siroti radnici ostavši bez radnje i bez kruha

počmu jedan drugog kriviti . . . potuku se: pa bude i mrtvih od sirotih radnika . . . A šta majdandžije? Uzeli novaca u džep, pa koji u dolnju Europu, koji na more, koji u Afriku, pa uredjivaju svoje poslove i uživaju blago podnebje, dok njim se radnici, od zime i gladi patnici, kod kuće svagjaju i čekaju poslodavaoce kao ozebo sunce.

Braćo nepravedna sila je kratkog vika. I pravda sama bez ljubavi je suhoparna. Pravda i ljubav uzveličaje svit i ragja blagosovom.

Ali naš samarjanin još nešto uči nas. Gledajte ga samo on vidi da je stradalac žudia, zna da ga žudia mrzi, zna da nji samaritance žudie gone. Pa se on ni sotim ne stara. On i u žudiji gleda čovika, ma mu je i nepretelj, on ga ljubi on mu pritiče u pomoć. Ovo je ljubav nepretelja; ovo je ljubav općenita, koja je jedino pozvana izjednačiti svit. Od kud daklem dolaze novomišljenici i pobornici bezkrajne jednakosti da jim baš ljubav ne triba? Otud što novo-mišljenik neće da bude čovik, on hoće da bude živina, on hoće da bude majmun.

Eto vam dragi moji Isusove nauke, vidite u čemu je ona različita od bezbožne i ne traži ona od nas čudesa, nego nam otvara tajne srca našega, da upoznamo kako uzvišenih kriposti ima u nami, kako smo plemenita stvorenja, jedva štogod manja i od sa-

mih angjela, kao što je to osvidoćenje kršćanluka, koje je diglo čovika do svisti a porušilo razliku koja je negda dilila roblje od slobodnog čovika, koja je ženu potisla u ništavilo.

Za ovu nauku potpunim pravom je mogao Isus reći: igji pa i ti čini tako, jer ni naduti pismoznanac nije znao al baš ništa zabaviti joj nego morao je usprkos svoj gorčini, koju je osićao u srcu svome osuditi sebe i sve ostale žudije zbog njeve mržnje, jer evo i samaritanac jim je bližnji, pa još vrsniji nego najizvrsniji megju žudijama.

Pa kada ovu lipu nauku i u neposrednoj blizini u običnoj vanjštini njenoj ovakom plemenitom nalazimo, šta da reknemo o uzvišenoj zamisli koju ova vanjska ljuskra prikriva, šta da reknemo o onom što ova lipa slika znamenuje. Jer gosp. Isus Krist nije zato umnožio samo kruh, da se nikoliko hiljada ljudih najide, slipca nije samo zato izličio da se taj čovik bolje osića: nego on je činio radi znamenja, on je učio, da otvara oči ljudima za njegovo kraljestvo.

Zato ja u ovoj lipoj nauki, kojom je ljubav otkrivena, uočnom pokazana za svakog čovika još i nutarnjeg znamenovanja nalazim. Jer u milosrdnom samarjaninu nazirem samog našeg gospodina Isusa Krista,

koji u stradalome žudiji liči čovičanstvo: otkuplja ga od smrti vičnje.

Na ovoj sliki kano u zalegju u onom polutavnom šatiranju uz svitlost povisti nazirem stradanje čovičanstva, njegove vikove, njegovo spasenje i upravu po crkvi njegovoj. Upačim li prstom, pokažem li vam one umjetne poteze, oko ovih osoba: vi ćete sami reći da ona govori, da ona prikazuje samarjanina ciloga svita.

Evo ovako.

Ovaj putnik — u priči — igje putem jerozolimskim što vodi u Jeriho. Zašto je Isus izabrao za njegovog patnika ovaj put? Neki misle da je zato jer su tudan prolazili svećenici polazeć iz Jeruzalima. Ali drugim glavnim drumovima isto tako su išli svećenici i levite kao i ovim, jer je svećeničkih varoša bilo širom žudinske zemlje. Daklem nije zbog svećenika Isus izabro ovaj put već zbog njegovog prirodnog položaja. Ovaj put je vodio priko ogromne, drvećem i grmljem bujno zarasle pustare. Taj put je po prirodnim blagodatima dosta ugodan, a najpriči za azijatske putnike, koji priko Palestine nagnu sridozemnome moru ili u Jeruzolim. Tudan su prolazili silni bogati karavani iz Azije sa svilom i kadivom sa dragocinim robama, da ji na evropske pijace donesu.

Zato se nuz taj drum naselilo mnogo i

hajduka, otimača i siledžija, koji su harali i plinili putnike ili ji bar napastovali. Izgleda, da je Isus ovaj put izabrao zato jer najviše naliči našem životu, koji je i pokraj svih svojih ugodnosti pun napasti. Daklem taj put znamenuje drum života.

Putem života je hodao putnik Isusov. A taj putnik nije niko drugi već samo čovičanstvo . . . Cilo čovičanstvo kao i pojedini čovik izvrgnut je napastima. Niti se rodio čovik, koji je pozvat, da prodje kroz ovaj svit, a da nije bio manje više prokušan i blago onom, koji nije bar duboko pao.

Od razbojnika — od napasti života napadnuto čovičanstvo je stradalo, sagrišilo je u Adamu . . . Opustili su ga hajduci; potrgali s njega sve milosti božije . . . I polumrtva ga ostaviše. Polovinu života njegovog su uništili. Čovik naime po milosti božijoj dvojaki život je dobio: duševni i tilesni. Duševni u ljubavi i milosti božijoj; a tilesni po naravi tila svoga. Iza pada čovika u pragrih ostao je čoviku samo tilesni život, a duševni je propao, mi smo po pragriju od Boga otpali. Polumrtvi ostadosmo na drumu života.

Naigje tudan svećenik staroga zakona. Čovik stališa odličnog, učen i višt . . . Ali ne pomože. Nije li taj svećenik živa i prava slika odabranih i po Bogu milovanih patri-

jara, koji su čistim očima gledali i vidili tužno stanje čovičanstva, ali pomoći nisu mogli, ta i oni su supatnici bili stradaloga čovika, samo su oni poznavali nevolju čovičanstva i podržavali bar nadu u bolju budućnost.

Kako je prošo svećenik tako je mimo išo i levita, za javnu službu poučavan i škulovan službenik, pa nije izvršio bratinsku ljubav i dužnost. Nije li ovaj levita prava slika odabranih i poučavanih proroka, koji su sa svojim stolećama takodjer projurili vrhu i pokraj čovika i ne pomogoše mu. Samo su ga pogledali... Čini mi se da je taj pogled sažaljiv. Slutim da je u tom pogledu znamenovana ona žarka želja za spasiteljem, kojom je Izaia onako uzvišeno i proročki znao govoriti: rorate coeli — rosite nebesa, visine pošaljite nam pravednika...

Kao što svećenik nije odmah naišao iza stradanja, već tek „dogodi se da naidje..." i onda ne zajedno sa levitom, što je kod njih običaj bio, da su volili u društvu putovati il levita iz počasti prati svoga poglavicu svećenika; već svaki za se, jedan iza drugog (neopredeljena su vrimena), tako su i patriari već kadgod iza pada čovičanstva bili odabrani, a iza njih dolaze proroci. Dolaze većim brojem, dolaze mladji i vištiji t. j. krepčiji i učeniji, mnoge lipe knjige napišu, ali stradalome čoviku ne pomogoše; da tim

uočnije, važnije, sjajnije bude dilo prezrenoga, od svojih neprimljenoga Samarjanina.

Pa gle ovaj ponizni samarjanin, koga bi pravi put gore sjeveru vodio, igje Jerichu, pa ne pišice već na kljusetu.

Ko bi bio toliko slabih očiju, da nebi upozno u ovom Samarjaninu Isusa Spasitelja našega, koji se odriče svoje slave, te doduše slavno, ali svrati na drum pun napasti u ovu dolinu od suza. Nije li to naš Spasitelj koji radi ljudi, radi nas napušta dugi i upravni put od Dana na Bersabe, napušća užitak Jakovljevog zdenca, izalazi na opasni kratki put Jericha. Nije li to Sin božiji koji napušća vikovičnost svoju, da propati s nama ovde.

Sagje sa kljuseta svoga . . . ponizi se sa visine božanstvene. Pristupi samrtniku . . . uze na se sliku i priliku čovika. Postade kost od kosti naše, krv od krvi naše i gane u srcu svome, uzpali se ljubav za nas u njemu. I štogod mudrost pronaći mogla, što se u srcu i ljubavi začeti dalo sve je učinio, tako, da potpunim pravom pita kod proroka: da li sam mogo još šta učiniti? A da učinio nisam.

U rane lije vina i ulja. Da li ispira rane, ili ji njeguje i kripi samo uljem i vinom kao što to narav vina i ulja nosi sa sobom? Istina žudije gostu svome u prvom redu vode ponudiše, da pere noge svoje, naravno bi bilo, da je i samarlija najpre opro

rane iztučenog čovika, tek onda livo ulje i vino u rane mu . . . Jest, istina je, ali ovaj samarlija je prilika nebeskog samarlije, koji posvećujućom milosti pere i posvećuje naše duše; opro i posvetio je cilo čovičanstvo. Istina možebit da ni samarlija u priči nije ni imao vode, ali da znamenuje milost dilujuću i posvećujuću, dosta je bilo vino i ulje, da se jasno pokaže zvanje te dvie milosti božije. Ulje prikriva ranu, ublažuje bol i proizvadja novo obraslo tilo, a vino kripi i snaži. Nije li dakle ulje slika milosti posvećujuće, koja ne samo prikrije već i očisti gad duševne rane, ponovi ju, da postane Bogu ugodna? Nije li vino prilika milosti dilujućoj, koja čovika kreće na dobro, u tom ga snaži, pomaže da mogo istrajati i očuvati Bogu ugodno posvećenje.

Samaritanac je uvezo rane svom patniku. Naravno i pametno, jer bi gibanjem tila te rane još strašnije patile, te bi bilo od zla gore. Tako je i naš nebeski samaritanac uvezo naše rane, naše slaboće krasnim omotima svojih *savita i zapovidi.* On je kao spasitelj ne samo umriti htio za nas i steći izgubljene milosti, već je htio i učiti nas. Zabadavad bi bilo lika, kad ga nebi znali rabiti i na što bi nam bio kruh, kad ga nebi znali ili mogli jesti. Zato je Isus primio zvanje ne samo velikoga Svećenika već i vrhovnoga proroka, naučitelja. On je nas učio i uči po njegovoj

crkvi šta nam valja činiti da se mogli budemo spasiti ... Što je bezuvitno potribito za naše spasenje to je Isus u zakonima stavio prid nas, a što nije bezuvitno potribito za spasenje, već nam samo na usavršivanje služi, to nam je Spasitelj u savitima priporučio i tako nam upravlja grihom uzdrmanu slobodnu volju. Ovo su oni povoji, kojima nas Spasitelj diže k' sebi kako je rekao: kad budem uzvišen sva ću dignuti k' sebi, kao što je digo onog stradanika na kljuse svoje samarjanin.

Priča veli da je samarjanin odneo stradalog čovika do svratišta; ni do Jerusolima, ni do Jericha već u najbliže svratište, gdi se jedan patnik može smistiti ... Šta će ovo da znači? Nije li ovo crkva Isusova koja se širom svita nalazi, koja nije svezana ni za Jeruzolim ni za Garizim. Crkva Isusova je svakom osnovana onde di je on; jer Bog je svagdi te u pravdi srca ga valja hvaliti i slaviti. Ne traži Isus da idješ u Jerusolim, u Meku, u Rim ili Carigrad ... gdi god te je smistila providnost božija tu je crkva njegova ako si ti njegovim slidbenikom postao, ako rabiš one svetinje, koje je on naredio. Crkva Isusova je od istoka do zapada svud u srci virnika.

Tom gostioničaru je dao samarlija dva novca i naložio da se stara za bolesnika. I ovim načinom nam pokazuje, da je puno

vridnosti ono poslanstvo, kojim je Isusa Bog poslao, kako su od lipe cine one zasluge, koje je Isus stekao na drvetu križa. Sam Spasitelj se i pozivo na to, kad je govorio: meni je data vlast. Zato njegova naredjenja (oko milosti i crkve njegove) i njegove zasluge su ona dva novca, koja da se kako usitne vride za vikovičnost. Zato sa potpunim uvirenjem govori on po samarjaninu Majki crkvi t. j. apoštolima: da šta potrošio budeš na ovoga čovika, kad se vratim ispravit ću ti. „Kome oprostite grije, biće jim prošteni i u nebesi, kome svežete biće svezani i u nebesi“. Jer će on kad dogje suditi svit, sve po svojem naregjenju i obećanju izvršiti.

Ako stradaoca uzmemo za sliku pojedinog čovika — što neki takodjer čine — onda ovaj slučaj izravnivanja bi se odnosio na posebni sud svakoga čovika. Ali kad pomislimo da samarjanin veli: „kad se vratio budem“ očividno je, da se ovde na zadnji sud pomišlja. Te iz ove priče učimo, da će naš nebeski Samarjanin još jedared doći na ovaj svit, da će ispravljati računa gostioničara svoga, povirenika nad stradalim čovičanstvom.

Što je daklem Isus otvoreno javno i više puta govorio i učio, to je isto ovom slikom posvidočio.

Gledaj ovu sliku i divi se dubokim mislima, koje su vazda žive, koje su vazda nove.

Pa ako možeš: sudi koje su ti lipše i uzvišenije misli? Da li one, koje po oblicima riči padaju nam u oči i na toliko su zbunile zemaljske mudrace ili one znamenovane misli, koje su oblicima riči upravo prikrivene, već ji čin priče odaje, što suvrimeni slušaoci ne samo da nisu primetili, već ni pojma nisu imali o tom, kako važne istine su položene u te čine, što nam se minjaju u priči.

Tu ćeš naučiti, da je nauka Isusova jedan izvor neusanjivi, iz kojeg su crpili vikovi a crpiće i svi ostali vikovi u pravom smislu onih riči Isusovih: nebo i zemlja će minuti ali moje riči minuti neće, jer kad njegove riči izvrše svoje s ljudima ovde na zemlji, nastavit će upravu u nebesi kod oca sviju stvorenja; kod oca čijemu kraljestvu kraja nije.

Gdi je još jedan um, koji je u tako malo riči toli mnogo kazo? Gdi su mudraci ovoga svita, da tako znadu crtati, ne proslošt, ne predstojeće stvari već samo budućnost; da tako živo, tako virno zna ocrtati, da mu otvorene nauke na toliko u skladu stoje sa govorenjima, što su u prilikama i pričama ostale na nas.

Da koliko tražim ovako šta megju mudracima ovog svita to ne nalazim. To se tiče jedino Duha sveznajućeg; tu ograničeni um nije dovoljan, zato nauka Isusova i ova u najobičnijim formama svidoči njegovu božan-

sku dušu, koja jedino zna tako puna osvidočenja govoriti. Njegova svaka rič, svaki slog riči nosi misli, kao ona radostna pčela, koja u usti, na krilima i na nogama nosi meda u košnicu.

Pa kad On hoće da tvoje srce, tvoja duša bude ta košnica: zašto bi ti odkrenio pamet tvoju od njega, zašto bi zatvorio srce tvoje prid njim? . . . Ako se ti ni prid ovom slikom neznaš zamisliti: nemoj više govoriti, da tražiš pravdu.

O sinu rasipniku.

Luk. XV. 11.–32.

Priča . . . „Jedan čovik imao dva sina i reče mlagji od njih ocu: Oče! daj mi dio imanja, što se mene tiče. I otac jim podili imanje. Iza nikoliko dana, skupi svoje mladji sin i digne se na put i otigje u dalnju zemlju, pa tamo raspe sve imanje raskošnim životom. I kada sve potroši, nastade glad velika u toj zemlji, i on poče oskudivati. Ode zato i prisloni se kod jednoga čovika onog kraja. Ovaj ga posla u polje svoje, da mu čuva svinje. Tu je on željan bio najisti se onih spirina, što su svinji jeli, ali mu niko nije dao . . . A kad dogje k' sebi, reče: koliko najmenika je sito kruha u kući oca moga,

a ja eto ovde od gladi ginem! . . . Ustaću i poću do oca moga i kazaću mu: Oče sagrišio sam proti nebu i tebi! nisam već dostojan da me sinom zoveš: primi me samo kao jednog nadničara svoga. Ustade i podje ocu svome. A kad je još podaleko bio, ugledo ga je otac njegov i sažali mu se, izidje u susret, padne mu oko vrata i izljubi ga. A sin mu reče: Oče sagrišio sam proti nebu i Tebi, nisam dostojan nazvati se sinom tvojim. Reče pako otac na sluge svoje: Naglo donesite prvu haljinu i obucite ga, dajte mu prsten na ruku i obuću na noge njegove i dovedite tele ugojeno i zakoljite, da jidemo, da se gostimo, jer ovaj moj sin je umro bio i oživio je, propao je i našo se. I stadoše se veseliti . . . Stariji sin njegov je bio na njivi, a kad dodje i približi se kući, ču graju i svirku i prizove jednog od službenika i zapita šta bi to bilo. A on mu reče: brat je tvoj došo i tvoj otac je zaklao gojeno tele, što ga je zdrava vidio. Rasrdi se i nehtide ući. Izigje daklem otac njegov i poče ga moliti. A on odgovarajuć reče ocu: Eto toliko godina služim te, nikad tvoju zapovid prekoracio nisam i nikad mi ni jedno jare nisi dao, da sam se sa mojim drugovima proveselio: već kad dodje taj tvoj sin, što je raso imanje svoje po bludnosti zaklo si ugojeno tele. Ali onaj mu reče: Sinko, ti si vazda samnom, sva su moja i tvoja: a

sad se valja gostiti i veseliti, jer je tvoj brat bio umro i oživio je, izgubio se i nagjen je".

Po svidočanstvu sv. Luke Isus je ovu priču rekao, kad je govorio o grišnicima, da pokaže phariseima i mudracima njegovog vrimena, kako Bog miluje ovaj svit, kako li ljubi baš samoga grišnika. Pa kad bi javno očitovao „da se i angjeli božiji raduju kad se jedan grišnik obrati i čini pokoru" onda prilazi na sina rasipnika onako kako to stoji na čelu ovog štiva.

Daklem očita je stvar, da je Spasitelj ovde činu pokore i neizmirnu ljubav božiju prema grišniku imao u prvom redu na umu. Ali i iz ove prilike vidimo, kako naš Spasitelj dobro poznaje čovika i čovičji život, da njegova prilika i u prvom neposrednom smislu nosi za nas krasnih pouka, da on, kada nas poučava za nebesa, nikad ne smeće s uma ni zemaljski život. Okvir ove priče sačinjava jedno velevažno socijalno pitanje. Kada danas znanost o društvenom životu tako mnogo govori, nemogu a da ne primetim u ovoj priči ono blagostanje koje oko dobra oca vlada. Nemogu a da se ne sitim dobrostanja naših starih obiteljskih kuća, gdi su pod blagom upravom starešine naše kuće ne samo dobra svoja sačuvali, već su još i napridovali u blagostanju. Dobro je onda bilo gazdi i sirotom. Zajedno su uživala čeljad gazdina

sa pogodnicima, jedva si znao na gazdačkom salašu razaznat slugu od gazdačkih sinova. Nije se obaško kuvalo, ni obaško jilo: to je sve zajedno išlo.

Došla su nova vrimena, naše se snaje nisu mogle složiti, braća se zavadjala, kuće se prija vrimena raspadale; a mnoge kad su se razišle i propale su. Stariji ljudi su osudjivali nastalu prominu u našem životu, žalili su za starim patriarhalnim našim kućama. Mladji su mislili dobro će to bit. Stari načini ne prijaju više svitu. Čovik teži za slobodom, hoće samostalno da diluje, da radi. Neki su čak i šalu provodili da je patriarhalni život iz onih vrimena kad su sveto pismo pisali.

Pa gle danas tih isti naučenjaka, što su ogovarali te naše blagosovljene napučene kuće, oni danas bratime nebraću, vežu u okove zadruga ljude slobodne, da jim tobož ugled dignu, da jim prava mogu izvojevati. Danas i oni u zadruge vežu ljude, samo što u današnjim vezama ne upravlja naš pošteni starešina, već upravlja nikoliko žudija iz Pešte, koji se goje krvavim znojem sirotog radnika.

Dakako da s' ovim ni izdaleka neću da osudim udruženje. Što više baš hoću da upačim prstom na narav čovika, na narav našeg naroda, koji je od pamtivika u zadrugi živio, tako je čuvo svoje imanje, tako je čuvo svoje poštenje, svoju viru, svoj jezik. Jest udruže-

nje je bilo grad naš u kojem je živio naš narod. — Udruženje se pokazuje u priči Isusovoj jamstvom za očuvanje blagostanja obitelji. Onaj siroma samac mladić izašao na more života izgubio je ravnotežu, izvrnula mu se barka i on jedva spasi svoj život. A onaj stariji pod očinskim krilom, pričinja mu se doduše, da mu manjka slobode, ali je u punoj kući, ni u čemu ne oskudiva . . . Jest hoću da pokažem, da najnovije socijalno pitanje staro pogrijava.

Vraća se zadrugarskom životu. A to na toliko nije hrdjavo, na toliko nije grih da sam velim kako je to pametno, ta i sam Bog je društvenim bičem stvorio čovika, kada ga je uputio na obiteljski, na općinski i državni život. A gospodin Isus Krist je opet baš odlikovao društveni život, kad je rekao: „gdi se dvoje sastanu u ime moje ja sam megju njima“. On je na društvo, na crkvu oslonio da izvrži njegovu zadaću. Crkvi je povirio svoje zasluge i naumljenja.

Daklem udruženja su starodavno pravo čovika. To je oružje za izvesti veće poslove. Naša stara poslovica veli: ne rade vridni već mnogi. Što mnogi hoće, ono i biva. Samo kad se udružujemo gledajmo, na čega se udružujemo i skim se udružujemo. Ako se udružujemo da ćemo mašinu-stroj vući, onda se nećemo loptati; ako se udružujemo, da

ćemo priteški kamen dizati, onda nećemo igrati; kad se slažemo, da ćemo viru braniti, nećemo o kragji govoriti; kad se slažemo da ćemo nadnicu dizati onda nećemo Boga srditi i drugog ogovarati; kada se slažemo da sebi pravo tražimo, nećemo to isto pravo od drugog otimati: kao što to neki naučitelji socijalista hoće da rade, kad sakupljaju svit da mu nadnicu poboljšavaju i prava nabavljaju, a onamo u njevim novinama, knjigama o mnogo koječemu više govore, nego o pravoj nuždi radnika.

Drugo je što mi upada u oči u ovoj slici to, da je imanje uvjet zemaljskog života, a imanje se radnjom stiče i čuva. Evangjeoski starešina ima svoje imanje. Svi lipo žive i rade po zapovidi starešine. Nerazumni mladji sin se uzbuni, dosadila mu radnja. Veli ima će on iz čega živit, ne mora on raditi. Zaište svoj dio, svoj tal, da on idje iz kuće. Otac kao razuman i zrio čovik zna da se bez imetka — kolko-tolko — nemože živiti, dade mu što je želio. Ali gadna bezposlica, kao voda raznela to imanje. Kad je dobra nestalo, onda će mladić laćat se radnje. Ali niti on zna radit, nit mu se narav zna prilagoditi oskudici: on pati! Kad se on vrati kući, starijeg brata nema doma, taj je u radnji. Ali je tamo i puna kuća.

Nemož to ni bit drugačije: Znojem lica

tvoga ćeš jesti kruh tvoj! — reko je Stvoritelj kad je čovika položio na zemlju. I koliko se god možemo sjetiti starih vrimena uvik su ljudi radili, koji su istrajnije i vištije radili više su naradili, koji su manje radili, manje su naradili. Pa i cili narodi su prema tome bogatili, kako su radeni bili. I sam gospodin Bog je 6 danih radio a tek sedmi opočinuo. Isus Krist Spasitelj naš sa najvećim radom i marom diže slavu božiju, izragjuje spasenje čovičanstva.

I nema strašnije pobune nego kada se čovik tudji od radnje, a rad bi bio nešto izraditi; kada čovik hoće, da Bogu ugadja pa linčuje. U blagdane majka crkva teške poslove zato zabranjiva, da se u te dane lakše može posvetiti dušom Bogu svome, da se to vrime Bogu žrtvuje. Da se na čas kano odrekne tilesnih stvari, da lakše može prionuti uz one što su duševne. Da u sarazmirnom vrimenu tilo opočine i može dalje svesrdnije i upornije raditi. Daklem kad dobro pozagledim: još i zapovid majke crkve, koja nekad zabranjuje radnju tešku, to čini i u korist tila, u korist tilesne radnje. Daklem radnja se ne protivi svetkovanju, jer svako svetkovanje mora da bude skopčano sa nekom radnjom, kao n. pr. nediljno svetkovanje je svezano sa duševnim radom i bogoštovjem. Političko svetkovanje je skopčano sa javnim prikazi-

vanjima uma, bogatstva, junačtva čime se ponos narodni goji. Svetkovanje sa neradom, ili baš sa grihom, to je sablazan. Zato sveci kršćanluka, koji su svaki dan svetili — kao što triba da i mi svetimo — nisu izbigavali radnju nego službu božiju spojili sa radom za tilo; pa su tako i tilesne radnje posvetili.

Pa kako? Tako da su iza poslušane sv. mise, iza obavljene svete pričesti što savisnije svršivali svoje poslove. Ko je metnuo ruku na ručicu pluga nije se osvrćo desno-livo; koji je sio u zvaniju nije tražio, da drugom svali na vrat njegovu radnju. Jer su znali da jim je znojem lica njevog jesti kruh njev. Daklem Bogu se ne ugadja samo sotim ako u crkvi sidiš ili možebit i spavaš, niti samo sotim ako Mu se moliš već i sotim ako svoj poso vršiš, po savisti, onako kako triba. Zato nas sića sv. Pavao apoštol: ma jedete, ma pijete, ma tilom opočivate, sve na slavu božiju činite.

Šta je bilo ono imanje od kojeg je rasipnik tal dobio: sveto pismo ne govori. Da li je to bila zemlja, da li živina, da li novac ili druga kaka gibiva vridnosna stvar: o tom nema riči u priči. I posve mudro; jer ova priča nije rečena za jedan narod ni za jedno stoleće, već za sve vikove. A to znamo, da imanje nije uvik u jednom te istom načinu se

pridstavljalo. Istina vazda je vridio čovik, zemlja, živina, hrana, novac, radnja: ali nije uvik sve jednako vridilo. Bilo je vrimena, kad je skoro jedino imanje bila živina, drugi put je zemlja bila vrhu svega, ima kad je čovik vridio za sve. Ali svaka vrst imanja je davala ili je zastupala kruh. Ovo je bezophodni uvjet života, za koji se imamo truditi i raditi. Indi da je kaka radnja — u koliko nije protuzakonita i nečestita — kojom se kruh nabavlja ili kako imanje stiče dostojna je čovika. Nerazuman je onaj koji se stidi ma kakog posla.

Pošto svi svašta nemožemo raditi, svaki ima pravo birati sebi radnju i zabavu: ali je najrazboritiji onaj način, kad se bira što birićatija radnja. Radi ono što ti više donosi, ili bar štogod donosi. Koliko se štetovalo kod nas, dok su naše gazde držale, da je njima sramota prodavat pilež, jaja, mliko. Pa nije li to slaboća da naš čovik ni danas neće šale kupit kožu, dignit, ostavit rondju, ili baš rongju od kože; da se naš čovik stidi na sokaku skupit gjubre (gnoj). Većma voli sidit gladan nego na ovaj način nabaviti sebi kruha . . . No al to je sve neukost. Da on zna koliko važi pokišeljena koža u vinogradu nuz čokoće, da se on mož sjetiti da sakupljanjem gnoja služi sebi i čovičanstvu nebi stojo bezposlen. U otmenijim zemljama uzimaju dru-

move pod zakup, te ji čiste za onaj gnoj ili još i plate, mi to nećemo uraditi ako nam ne plate: kad ne svaćamo da je onaj gnoj novac.

Gle malo sam se i podaleko otisko od istaknutog cilja priče. No al kad je o tom govora, da li kršćanska nauka zanemaruje zemaljski život, onda je od potribe proniknuti u nju, da ju upoznamo, da se znamo po njoj ravnati.

Priča o sinu rasipniku u opće pokazuje odnošaj izmegju čovika i Boga. Podrobno pokazuje, kako se grišnik čovik otiskuje od Boga i tone u grih, u strašnu neblagodat; onda izmirenje s Bogom, koji je tako milostiv da ga zasipa svojim blagom i bez svakog oklivanja ga prima u milost svoju. — Drugi sin pako nas sića, da se ne triba priuzetnosti pridavati, već valja jako paziti, da nepadnemo, kad nam je već Bog dao milosti da opstati možemo u njoj, jer i najsvetiji može posrnuti.

Podrobni tumač priče pako pokušaću u slidećima pridstaviti.

U priči prikazani otac to je sam gospodin Bog, koji raspolaže sa svim onim što je slavi njegovoj i njegovim stvorenjima od potribe, a koji i daje svakom ono što mu je — po njegovoj neizmirnoj mudrosti — na spasenje nuždno; pa daje ne jedanput već toliko puta, koliko puta mu se njegovo stvorenje obrati.

Taj otac ima dva sina. T. j. po Bogu stvoreno čovičanstvo je u dva tabora podiljeno: jedan ga bar donikle služi, drugi se u grih dao. Ovaj mladji, nezriliji je glavno lice priče. Priča ga mladjim prikazuje, očito sotom namirom, da u njegovoj mladosti pridstavi onu nerazboritost, kojom je u grih navalio. Jest nerazboritost, ludost je uvaljivati se u grih otkrećati se od Boga.

Ište od oca dio imanja što se njega tiče. Šta bi bila ta imanja, ako ne duševne snage i kriposti, tilesne vrline i moći; duševno srićno razpoloženje, ljubav za Boga i iskrnjega . . . Svim ovim vrhunaravnim pa i naravnim dobrima snabdiven kreće mladji sin iz kuće oca svoga; nezahvalno se otkreće stvor od stvoritelja svoga, sluga od gospodara svoga i otigje u dalnju zemlju. Odstrani se daleko od Boga: niti hoće da služi Boga, niti hoće da čuje o njemu.

Tu raskošnim životom raspe sve svoje imanje. Kako se na ime otisko od Boga, ostavio je vrilo života vrhunaravnog, šta bi bilo prirodnije nego, da gine u njemu onaj dar koji jedino milost božija može uzdržati. Ko se skloni izprid sunca nemož ga sunce grijati, ko se udalji od vrila nemož ga vrilo natapati. A ne natapana biljka se osuši. Tako je taj mladić malaksao udaljen od životvornog oca svoga.

U toj zemlji je i glad nastala, koju je tek onda primetio taj mladić, kad je njegovog imetka nestalo. Brez Boga nema blagosova: to jedni prija, drugi posle, opet drugi zdravo kasno primete; ali je pristara istina, da nema mira, blagosova bez Boga. Nastoji dostaput čovik bez Boga ili proti Bogu umirivati savist svoju. Jedni nastoje osvidočiti sebe da nema Boga, drugi pogrdjivaju Boga i njegove svetinje, samo da izbiju sebi i drugom iz glave i zamisao božiju; drugi opet kao i ovaj rasipnik kad ga je nemir savisti već na umor gonio: stade u službu svinjadi, zaroni se u kaljužu grija, samo da zaslipi savist, samo da zaboravi za Boga ... Ali mu se nije dalo ni spirina najisti ... Nema mira bezbožnima ... Možeš ubijati ženu i dicu — možeš potrošiti imanje tvoje ... možeš siditi dan-noć u mijani ... možeš naći stotinama suludi drugova, koji će uživat, koji će se smijati tvojoj pakosti, bar na očigled, sve dotle dok imaš šta rasipat: ali savist svoju nećeš smirit, dok se ne vratiš onome, koji te je stvorio. Ta gledaj sina rasipnika kake ludosti nije činio. Pa je susto, ali mu je srića što pamet nije izgubio. Pa se sitio oca svoga kad je već u skrajnost pao. Ali mnogi čovik siroma u ludovanju izgubi pamet, zdravlje, pa čak i život prije nego bi se obratio i pokrpio svoju dušu i poštenje, svoje imanje i obitelj.

Zato iz primera sina rasipnika vidimo, da Bog neizmirnu milost svoju još i grišnicima daje da se mogu obratiti.

Kada se rasipnik u svome ponoru sitio oca, sravni svoje stanje sa onim stanjem, kako je negda živio kod oca, kako mu njegov brat živi sada, ali ne . . . on se sad već živo sića, kako žive i sluge njegovog oca. Kadgod ni vidio nije slugu ni sirotog čovika. U njegovoj glavi se samo to vrtilo, kaki je njegov otac bogat? koliki će on tal imati? a sad eno želi društvo sirotih slugu njegovog oca.

Dragi moj čitaoče! Možebit da si na početku ove priče i pomišljo: zašto je taj otac i dao tom lakomišljenom sinu njegov tal da istom stradava?! Ali gledaj sad neizmirnu providnost božiju i ne čudi se zašto dopušća zlo . . . gledaj da je stradanija rasipnika opametila njega. Grišnik, koji nije imao mira kod kuće, koji već nit je čuo nit je vidio štogod u očevoj kući, već samo je o tom sanjo, kako da se oprosti arišta očeve kuće, tom je čoviku nevolja otvorila oči i on sad bistro vidi svoje stanje.

On je tek sad bio kadar ispitati svoju savist. Evo *prvi dio sakramenta pokore.* Početak obraćenja.

Kad je ispitao savist i pokajo se, strašno je uzdanio: koliki najamnik sit živi u kući oca moga, a ja ovde od gladi skapavam!!

Pokajanje naravno slidi iza ispitivanja duše i spoznanja svoga stanja. Ako srce i duša ne odsudi grih stari, nema obraćenja, nema poboljšanja.

Eto vam daklem pokajanja kao drugog dila pokore.

No al rasipnik kad se pokajo za grih, kad ga je odsudio i poželio očevo stanje: ujedno je najtvrdju odluku izreko: ustaću! Neću više čamiti u griju, već ću bižati sa ovog mista prokletog. Pa neću više tamo ni vamo lutati, već ću se povratiti ocu mojemu... Daklem rasipnik neće više kušat: godi li njemu ovo il ono, niti će ostati u službi svita već upravo Bogu ocu se vraća, pripravan na svaku pokoru što je zaslužio. Priznati će grih svoj, poniziti će se do službenika kuće očeve, samo da mu prosti.

Krasna je to odluka: biži i od prigode griha ne samo od griha, pripravan je iskati oproštenje griha i popravit ono što je pokvario, pripravan je ponizit se, pokoru činiti. Ovaka odluka *kao treći dio sakramenta pokore* usavršava pokoru, pa izaziva što obilatiju milost božiju. Samo ovaka iskrena, odvažna i dilatna odluka je mogla zaslužit to, da ga je otac iz daleka vidio, sažalio te izišo prid njeg i pao mu oko vrata obljubio ga prija nego što bi on ispovidio grihe svoje.

Evo dragi moji gledajte obilatu milost

u savršenoj pokori. Istina u svakoj — vrhunaravnim povodom činjenoj — i nesavršenoj pokori dobivamo potpuno oproštenje griha ali savršena pokora, savršeno pokajanje zaslužuje prid Bogom oproštenje i bez ispovidi. Zato izlazi otac prid njegovog sina, jer mu vidi pokajanje i odluku, da su savršene.

Al kome je iskreno pokajanje, gdi je odvažna odluka neće se dat zbuniti u ispovidi njegovoj. Sina rasipnika je otac obaso milostima, on zato neodustaje već ispovida grihe svoje: Oče sagrišio sam proti tebi i proti nebesima! I sv. Auguštin kada je već toliko putih oplako grihe svoje, tada ji je sabro u jednu knjigu pod imenom „ispovid" te izdao, jer veli on da se boji da nebi izgledo da ji želi pritajiti, što na toliko nije rad, da bi ji prija urizo u stoljetno stablo nego da bi ji pritajiti želio. Na toliko je nužna ispovid na obraćenje grišnika, da je g. Bog već od Adama od Kaina želio to. Ta znao je Bog šta je Kain uradio sa bratom Abelom, opet ga pita, gdi ti je brat Abel? Neće Bog da nova šta dozna od Kaina, već hoće da Kain skrušeno ispovidi grih svoj i prosti će mu. Nuto Kajin kao okoren grišnik neće milosti božije, on u bezskrušenosti hoće da umre.

Pa kad je tako, ko bi smio omalovažavati ispovid kao glavni dio sakramenta pokore? Nemoj o tom govoriti, pokajat ćeš se,

ispovidit ćeš Bogu grihe, jer sotim samo prikrivaš taštinu svoju, bojiš se najsigurnijeg orudja duševnog, koje ti još uvik može pomoći.

A da je svaki grih dostojan kaštige svoje: to je tako prirodno, kao što svako tilo ima svoju sjenu, težinu, lice i oblik, tako se grih nemože zamisliti bez kaštige; ko je bogodani red prekršio, triba da pati zato, otud *peti dio sakramenta pokore*, t. j. sama pokora u strogom smislu.

Ovo jedno ne nalazimo u priči, da je rasipnik pokoru činio. Pa njegovo obraćenje opet nije bilo brez pokore. Prvo jer je on upravo uslid njegova griha patio, drugo jer je pripravan bio na najveću pokoru. No al dalje izgleda da je naš Spasitelj baš na ovaj način htio da nam kaže, da Bog naše grihe ne prašća uslid naših malovridnih dobročinstva nego radi neizmirnih zasluga Isusa Krista, Spasitelja našega. Hoće naš Spasitelj da nas čuva da se nebi preuzetno pouzdali u svoje zasluge, koje niti su vlasne, niti su dovoljne kome otvoriti život vični: zato neizmirne vridnosti zasluge tribaju. Nemoj mislit dušo kršćanska, da kad ti svoju post sa sušenjem skopčaš, da je to dostojna pokora. Da i sam život položiš, nemožeš dat dostojnu pokoru: to je jedino žrtva Isusova mogla za nas učiniti. Izgleda da nam ovo hoće da na znanje dade i ova lipa priča, koja na ovaj način milosrdje

božije prema grišnicima neizmirnim prikazuje; jer on grišnika brez njegovih zasluga grli na očinsko krilo, nerazrišivim prstenom ljubavi ga vinčava, privezuje sebi, novu dolamu milosti posvećujuće oblači na njega, pa da se nebi uvaljo na novo od blata zemaljskoga, na noge mu daje novu obuću samozataje i tako ga uvadja u svoje očinske dvore, u kraljestvo nebesko . . . Jest, ovde na zemlji, dok je vrime dilatnosti triba dilovati, sticati zasluga i milostih božijih, jer za tim samo nagrada ili kaštiga slidi. Otud želja svetaca: ovde siči, ovde pali i kaštiguj: samo u vikovičnosti pomiluj me.

Daklem nikad ne zaboravljajmo, da mi Boga ovde na zemlji moramo naći. Ko ga ovde ne upozna, ko mu se ovde ne utekne, ko ovde na zemlji ne steče milost božiju iza praga života neće ju naći: ovde je Bog milostivi i Spasitelj, a tamo je pravedni sudac.

Istina ova priča u prvom redu nam prikazuje pad i obraćenje velikog grišnika u sliki sina rasipnika, ali dosta virno nam pridstavlja i pravednika ovog svita. Stariji, t. j. pametniji sin nije ostavio oca, ni se je otkrenio od njega nikad, ali povodom neizmirne milosti božije pokazane prema grišniku i on se uznemiruje, posrće, toni u vodu nepravednoga mišljenja.

Mislio bi čovik da pravednici nemogu

veliko posrniti: a gle ovoga pravednika, kano da griši navidnošću, kano da zavidi milost božiju od iskrnjega svoga . . . Može bit da mu grih ublažuje njegovo neznanje, ali je to strašna slaboća preuzetno uzveličavati svoje zasluge, ogovarati slaboće nesrićnog brata, buniti se proti naredbi božijoj, zaviditi milost, sriću od brata svoga. Gle koliki su strašni to grisi!? Koliko putih se opetuju ovi slučajevi i danas. Kršćanske duše drže se crkve i molitve a nose srce na iskrnjega svoga, ogovaraju, lažu na drugoga, zavode i prave nemir u kući komšije svoga. Misli kad ona više dangubi u crkvi može se penjati na glavu drugomu. Zato svituje apoštol baš pravednike: ko misli da stoji, neka dobro pazi da ne padne.

Ali iz neznanja i po slaboći posrnulim dušama na utišenje nek služi, da otac u priči ovog starijeg raztuženog sina tiši i govori mu: ta sinko ti si vazda samnom — tebe ne dili od mene ni tvoje raztuženo srce — pa što god je moje to je i tvoje, tebe ne zbunjiva ništa u uživanju kraljestva moga . . . Ovo je velika, neizmirna utiha onih duša koje mirnom savisti žive i diluju. Kojima je glavno to, da zakon božiji izvrše, da se savisti svojoj oduže. Jer oni su sa obraćenim i skrušenim grišnicima zajedno pozvani da blaguju najuzvišeniju gostbu jaganjca božijega, koji je sladji koji je plemenitiji od svakog jareta i

najgojenijega teleta, jer daje života za vičnost. Što nije mogla učiniti mana data izrailskom narodu u pustinji to je učinio nama Jaganjac božiji, ovaj kruh angjeoski. Ne samo život vičiti daje on nama, nego nas pobudjuje na pravo veselje da hvalimo i slavimo onoga, koji nas tako blago njeguje i uzdržaje. Ovim kruhom okripljeni ćemo ištom veselo i istrajno pivati stoput i na vike: Alleluja! Hvala Bogu višnjemu!

Čini mi se da nije teško pogoditi da ova vesela i puna kuća dobra oca znamenuje kraljestvo nebesko, gdi svi sveti i angjeli božiji u Bogu uživaju blagodati po jaganjcu božijemu stečene, zato bez brige, bez svake tuge i nevolje pivaju i vesele se, slave Boga brez pristanka. Ovo je ono uživanje kojega pojmiti čovik nije kadar.

Prid vrati, na dvoru te kuće čeči stariji brat, on je pametniji neće da se otiskiva od oca njegovoga, neće da bude nezahvalan, samo mu je uzbunjeno srce nepravilnom sebičnošću. Istina strašni ga grisi kušaju, ali on ma se i uzdrmao, nije podlego, već stoji tu. Izgleda, da su ti po vanjštini veliki grisi u istinu mali zbog neznanja nutarnjeg njegovog osvidočenja.

Pa nije li to stanje onih duša, koje doduše nisu pokarane, ali nisu potpuno ni pravedne te jim je još patiti, da se očiste svake

i najmanje ljage . . . Čini mi se da stariji sin u očistilištu čami . . . da pritrpi pokoru zato, što je iza pravog bogoljubnog čestitog života, skoro na kraju žića svoga posrnio i sagrišio, ma i malenim grihom; jer pravda božija tako to zahtiva.

Eto vam slike pojedinog čovika kojega je Bog stvorio, Bog ga je nadario svim mogućim dobrima i milostima, blago hoće da upravlja šnjim: Ali to čovik ne trpi. Biži od Boga i griši, gubi život svoj. Dok napokon ne uvidi pogrišku i ne obrati se jer Bog je milostiv i rado prima obraćenje grišnika, što više bez svake dalnje pokore uvagja ga u svoje vično blaženstvo.

Tako ove dvi nauke u najprostijim pričama pridstavljaju najuzvišenije nauke zemaljskoga života, ali ujedno nesumnjivo pridstavljaju i najvišje tajne providnosti božije. Ta šta nas se više tiče u našem duševnom životu nego otkupljenje čovičanstva i spasenje pojedinog čovika. Pa to nam prikazuju eto dvi slike, tako virno, tako uzvišeno da napunjuju srce i pamet podjednako. Jer kad na sustav kršćanluka pomislimo i pogledamo na ove slike — te ji ozbiljno promotrimo tako nalazimo da i najdublje misli, uzvišene tajne kršćanluka dobivaju ovde izraza. Baš u tom nalazim nedoseživu božanstvenu mudrost da se on — naš Naučitelj — u jednostavnosti

priče na toliko prislonio k' nama da nema prostote koja bi mogla pomislit, da ga nerazumi, a kad bolje otvoriš oči, i motriš u potankostima iste priče: otkrivaju ti se veličanstvene misli otkupljenja svita, život grišnika, Providnost božija, kraljestvo nebesko i druge podrobnosti, koje sam dakako u ovom razmišljanju istom naspomenuo. Jer kad bi sve ono što se ovih priča tiče htio podrobno tumačiti čitavu vironauku i moralku kršćansku bi mi tribalo pritresti, što ovom prigodom nisam preduzeo.

Da Isusova mudrost u ovima pričama dolazi prid nas u božanstvenom sjaju dakako da to i otud potiče, što ove priče osićaju i za zemaljski život.

Ove priče nas uče, da je život ljudski na društveni temelj posadjen, kao što to uči povist kršćanskih i nekršćanskih naroda, da je neko udruženje vazda ulogu igralo u čovičjemu životu. Priča o sinu rasipniku veli da je našem društvenom životu klica i primer obitelj. Tu složene sile obitelji pod upravom čestitog starešine radom razboritim i neumornim nabavljaju imanja za život potribita. Ta obitelj u priči pohvaljena pokazuje snagu zdravog i pametnog udruženja.

Ali da se kako naoružamo, da se kako složimo, da koliko osiguravajućih društva sa-

stavimo, da na svakoj ćoši imamo blagajnu što na palori drži doktore, da nam pritiču u pomoć nemogu nas sačuvati od stradanija. Ta na ravnom putu se možeš omaknuti i stradati, a kamoli na grbavom putu našega života. Neću ni da govorim o tom, da naša udruženja i osiguravajuće blagajne, toliko mare za sirotog radnika, pomoćnika i šegrta ko i onaj pop i levita što su marili za sirotog njevog žudiju — suvirnika. Već pitam u opće: kad već u životu stradanije nije moguće izbići, gdi nam je onda pomoći tražiti?

Na ovo pitanje odgovara priča o samarjaninu, kad veli da u prikoj nuždi samo ljubav iskrnjega pomaže. Zabadavad je ko samnom ma i na sto načina udružen, kao pop i levita sa žudijom, ako nema za me ljubavi, ako mi nije rad, proći će pokraj moje nevolje; ako ima za me ljubavi, pa ma i ne bio udružen, ma se zvao i neprijatelj, kao što su mislile žudie o samaritancima, on će me primetit, on će moju nevolju ispitati, on će pomoći.

Nisu li daklem ove nauke temeljni zakoni života našeg, koji se ne smiju, ne mogu s uma smetnuti jer ćemo odmah stradati. To su zakoni na vike važni, koji kriposti svoje ne gube ni danas, niti će gubiti do skončanja svita . . . I ja baš u metežu današnjega svita i pomamnoga mišljenja, za najuzvišeniji

kažiput nalazim nauku Isusovu, koja kano nebeska svitlost osvitljuje naša pitanja i prisiljuje nas, da sa oduševljenjem kliknemo prid Isusom: ti si Bog naš! Osvitli pameti naše, naplodi srca naša, da dostojno mogli budemo sliditi Tebe božanstvenoga Meštra našega.

Tako budi!